

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถสื่อสารกันได้ทั่วถึงกันทั้งโลกภายในเวลาอันสั้น ส่งผลให้ประชาชนและเยาวชนเกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ศิลปวัฒนธรรม รูปแบบการดำรงชีวิตของเพื่อนร่วมโลกและถือเป็นตัวแบบในการดำรงชีวิตของตน โดยขาดการคิดวิเคราะห์ถึงความเป็นมาและเหตุผลที่แท้จริงอย่างถูกต้อง ซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในที่สุด (กรมวิชาการ, 2539, หน้า 1) ดังจะเห็นได้จากข่าวการฉ้อฉลของผู้มีอำนาจทางการเมือง การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การประทุพผิตินทางเพศ การลักทรัพย์ ฯลฯ ที่พบเป็นประจำตามการรายงานข่าวของสื่อมวลชน สภาพดังกล่าวเป็นดัชนีที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้สอดคล้องปัญหาขึ้นในประเทศไทย อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากแผนแม่บทการศึกษาแห่งชาติปี 2535 พบว่ามีการเขียนจุดมุ่งหมายเรื่องการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนอย่างชัดเจน คือ หมวด 1 มุ่งพัฒนาคนให้สมดุลทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม พร้อมกันนั้นก็มุ่งพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา หมวด 2 ระบุว่า การฝึกหัดครูมุ่งเพื่อฝึกหัดและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครู และครูประจำการให้มีคุณธรรม ความรู้จิตสำนึกและเป็นแบบอย่างที่ดีและในนโยบายข้อ 16 ส่งเสริมการศึกษาของภิกษุ สามเณร นักบวช และบุคลากรทางศาสนาเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นผู้นำในการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม ให้แก่บุคคลและสังคม (กองบรรณาธิการสานปฏิรูป, 2542, หน้า 65) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์แก่นักเรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาเป็นอย่างดี จึงได้กำหนดให้บรรจุเนื้อหาวิชาจริยศึกษาไว้ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เน้นคุณธรรม 13 ประการ (กรมวิชาการ, 2533, หน้า 59) คือ 1) ความใฝ่รู้ 2) ความขยันหมั่นเพียร 3) ความอดทน 4) ความประหยัด 5) ความซื่อสัตย์สุจริต 6) ความมีระเบียบวินัย

7) การตรงต่อเวลา 8) ความสามัคคี 9) ความเสียสละ 10) ความเมตตากรุณา 11) ความกตัญญูกตเวที 12) ความยุติธรรม 13) ความเป็นผู้มีวิถึวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้ยังให้สอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาอื่น ๆ ด้วย แต่กระนั้นก็ตามการเรียนการสอนก็ไม่สามารถพัฒนาคุณธรรมได้ดังที่ระบุไว้ในเอกสารหลักสูตร ทั้งนี้เพราะปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนจริยศึกษานั้นมีมากมายหลายประการ เช่น (อุทัย เพชรช่วย และยงค์ ชุ่มจิต อ่างใน ประพันธ์ สุปีนตา, 2535, หน้า 3-4)

1. การสอนจริยศึกษานั้นให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมโดยขาดการปลูกฝังคุณลักษณะในด้านการใช้เหตุผล
2. การสอนจริยศึกษาสอนแต่ในห้องเรียน ครูผู้สอนทำหน้าที่บรรยายให้ข่าวสารต่าง ๆ เท่านั้น นักเรียนเป็นเพียงผู้รับและใช้การจดจำเป็นหลัก เป็นการสอนที่ไม่ได้ให้นักเรียนปฏิบัติจริง
3. บ้าน โรงเรียน ชุมชน ยังขาดการประสานงานและการร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
4. ครูผู้สอนจริยศึกษาหายาก เนื่องจากการตั้งเงื่อนไขไว้สูงว่าครูผู้สอนจริยศึกษาต้องเป็นผู้มีมาตรฐานสูงทางด้านจริยธรรม
5. ครูผู้สอนจริยศึกษาเกิดความท้อใจ มองตนเองเหมือนคนที่ฝันสรวง
6. ครูผู้สอนจริยศึกษายังไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ทำให้การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนไม่ได้ผล

คณะกรรมการการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม (2535, หน้า 22-23) ได้สรุปถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเด็กไว้ดังนี้

1. สังคมไม่เห็นคุณค่า ไม่ยกย่องสนับสนุนและปกป้องผู้มีคุณธรรมความดีงามเท่าที่ควร ในทางตรงกันข้าม กลับมีแนวโน้มของการยอมรับในฐานะความมั่งมี ความมีอำนาจ ความมีบารมีที่ให้คุณให้โทษให้ประโยชน์แก่ผู้คนที่ได้มากกว่าการนิยมในคุณธรรมความดี
2. สถาบันการศึกษายังดำเนินการปลูกฝังอบรมจริยธรรมไม่ได้ผล ซึ่งมีปัญหาหลายลักษณะ เช่น แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ยังขาดประสิทธิภาพ เนื้อหาที่สอนไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร วิธีการสอนไม่น่าสนใจ และวิธีการประเมินผลเน้นความรู้ความจำ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะในวิธีการวัดพัฒนาการทางด้านจิตใจของผู้เรียน เป็นต้น

3. ครูผู้สอนจริยธรรมมีความรู้ในเรื่องจริยธรรมและวิธีการจัดการเรียนการสอนไม่ดีเท่าที่ควร การสอนจริยธรรมมักจำกัดอยู่ที่ครูผู้สอนวิชาจริยศึกษาเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ครูทุกคนควรจะต้องมีส่วนในการสอนจริยธรรม เพราะจริยธรรมสามารถสอดแทรกอยู่ในทุก ๆ วิชาในลักษณะการสอนแบบบูรณาการ นอกจากนี้ครูบางคนยังไม่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียน จึงทำให้เด็กไม่มีแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติ

4. สถาบันศาสนายังมีบทบาทน้อยและยังขาดวิธีการเผยแพร่หลักธรรมที่มีประสิทธิภาพที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5. สภาพแวดล้อมในสังคมทั้งที่บ้าน ในโรงเรียน ในท้องถนน และที่สาธารณะบั่นทอนสุขภาพร่างกายและจิตใจของเด็ก ได้แก่ ในเมืองมีอากาศเป็นพิษ นอกเมืองมีฝุ่นละอองและแมลงวันชุกชุม สภาพความแตกแยกร้างรานในครอบครัวหรือสภาพการทำงานนอกบ้านของพ่อแม่ทำให้ต้องห่างเหินไม่อาจดูแลหรือให้เวลาแก่เด็กได้ตามสมควร ระดับจริยธรรมของผู้ใหญ่ที่มีระดับต่ำและถ่ายทอดไปสู่เด็ก มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคหรือให้โทษต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เช่น อิทธิพลทางลบจากสื่อมวลชน หรือแม้แต่สภาพที่ผู้คนห่างเหินจากวัดและการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา มีความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบของผู้คนในสังคม เป็นต้น

6. ราชการเสริมสร้างเยาวชนที่เผยแพร่ทางสื่อมวลชนมีน้อย ได้แก่ โทรทัศน์ ยังมีรายการที่มีคุณค่าแก่เยาวชนไทยน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการที่จะเสริมสร้างเยาวชนและครอบครัวให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดียิ่ง

7. ผู้ใหญ่ไทยให้ความสนใจแก่การอบรมเด็กน้อยไป โดยเฉพาะชายไทยที่มีฐานะยากจนขาดความรับผิดชอบในภรรยาและบุตร ส่วนชายไทยที่ฐานะปานกลางและสูงให้ความสำคัญแก่ครอบครัวน้อยเกินไป

8. บิดามารดาขาดความรู้ในการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุตรและในบางกรณีบิดามารดามีสุขภาพจิตไม่ดีเป็นเหตุให้การเลี้ยงดูเด็กขาดคุณภาพ

9. ขาดการศึกษา วิจัย พัฒนาและเผยแพร่วิธีการเรียนการสอนจริยธรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ และพัฒนาการตามวัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้สังคมขาดการรับรู้และจิตสำนึกที่จะร่วมรับผิดชอบอย่างประสานสอดคล้องให้เกิดเอกภาพและพลังอย่างแท้จริง

และจากการศึกษาของ ฉันทนา จันทร์บรรจง ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม” พบว่า ปัญหาการดำเนินงานการศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมเกิดจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการดังต่อไปนี้ (กองบรรณาธิการสานปฏิรูป, 2542, หน้า 65)

1. บริบทของระบบการศึกษา

1.1 เศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา มีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติ ค่านิยมเก่าที่เน้นรู้จักกิน - อยู่พอดี รักหวงแหน กตัญญูต่อชาติ ถูกแทนที่ด้วยค่านิยมที่นำกล้าวคือ กลุ่มหลงวัตถุ บริโภคฟุ่มเฟือย

1.2 จากการที่คนชนบทหลั่งไหลเข้ามาทำงานในเมืองเพิ่มขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติลดน้อยลง ความสัมพันธ์ของคนเมืองมักเป็นเชิงสถาบัน และมีกติกาชัดเจนไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการของชนบทซึ่งยั่งยืนกว่า จึงเป็นบ่อเกิดของปัญหาด้านคุณธรรม ไม่ละอายต่อการกระทำผิดศีล การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม

1.3 การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจเป็นระบบตลาดทำให้มีการบริโภคสินค้าและบริการมากขึ้น เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติอย่างมหาศาล กรมป่าไม้ กรมประมง มีผลสถิติที่สอดคล้องกันว่าทรัพยากรในความดูแลลดลงอย่างมาก มีการทำลายสัตว์ป่า อากาศเป็นพิษ นอกจากนี้ผลงานวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่าคนไทยศรัทธาในศาสนาน้อยลง ฟุ้งเฟ้อ รักสนุก ประพศุติคิดทางเพศ

2. ด้านสิ่งที่ย้อนเข้าสู่ระบบการศึกษา ประกอบด้วย บุคคล หลักสูตร ไม่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณธรรม กล่าวคือ

2.1 ครูและพ่อแม่ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อเด็ก จากรายงานข่าวของสื่อมวลชน พบว่าบ่อยครั้งผู้มีหน้าที่พัฒนาคุณธรรมกลับไม่มีคุณธรรมเสียเอง ประพศุติคิดด้านกามารมณ์ ก่อปัญหา ยาเสพติด เป็นต้น หรือในตัวนักเรียนเอง บางคนที่อยู่ในสภาพครอบครัวแตกแยก จะอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการทำผิดคุณธรรมมากขึ้น

2.2 เนื้อหาหลักสูตรไม่เหมาะสมกับความต้องการพัฒนาคุณธรรม ในการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พบว่า ครูมักเน้นเรื่องความรับผิดชอบและวินัย แต่คุณธรรมสำคัญอีกหลายประการกลับละเลย เช่น เสียสละ เมตตากรุณา กตัญญู กิจกรรมสร้างนิสัยในโรงเรียน เน้นเรื่องชาตินิยมและความทันสมัยแบบตะวันตก ตั้งแต่สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง

3. กระบวนการพัฒนาคุณธรรมในระบบการศึกษาผลการวิจัยหลายเรื่องชี้ว่าระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบันขาดประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชน กล่าวคือ

3.1 ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาและการพัฒนาคุณธรรม กำหนดโดยส่วนกลางไม่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและนักเรียนมีส่วนร่วม

3.2 การจัดสภาพแวดล้อมของการศึกษาไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณธรรมจากคติพจน์ สุภาษิต คำขวัญ ที่เป็นเครื่องเตือนสติ

3.3 ครูและผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรม ครูไม่สอดคล้องเนื้อหาใน วิชาที่สอน จากการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พบว่า ครูทำการปรับแก้พฤติกรรม ที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนน้อยมาก คือมีการแก้ไขไม่ถึงร้อยละ 30 เมื่อเทียบกับพฤติกรรมไม่ เหมาะสมที่ครูพบ

3.4 การจัดโครงสร้างหลักสูตรไม่เอื้ออำนวยต่อวิธีการพัฒนาคุณธรรม หลักสูตรประถม ศึกษาไม่จัดกิจกรรมหลากหลาย ซึ่งที่ถูกต้องแล้วในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ควรมีทั้งกิจกรรม ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมเชิงพิธีการ วิชาการ กิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรม พัฒนาความสัมพันธ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ จากการวิจัยของคณะศึกษาศาสตร์ศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ที่ร่วมกับธนาคาร กสิกรไทย (2538 อ้างใน ล้าอง สีหาพงษ์, 2539, หน้า 16) พบว่า สภาพการศึกษาในแง่คุณธรรม ทั้งที่เป็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และความมุ่งหวังของสังคม มีข้อจำกัดที่ต้องเร่งแก้ไข ในด้าน กระบวนการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม การเชื่อมโยงระหว่างการศึกษากับการทำงาน และกระบวนการปลูกฝังความเป็นไทย โดยที่การดำเนินงานที่ผ่านมา สิ่งที่ขัดขวางความสำเร็จ คือ กระบวนการนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง รวมทั้งขาดความต่อเนื่องและไม่เป็นระบบ ตั้งแต่ความไม่ ชัดเจนในวิธีการที่จะเริ่มต้น ความพร้อมและการยอมรับของประชาชน การสร้างความร่วมมือร่วมใจ จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้ปกครอง ชุมชน สื่อมวลชน และสถาบันต่าง ๆ การปรับหลักสูตรกลาง ให้เป็นหลักสูตรในชั้นเรียนของครู

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าหากต้องการปลูกฝังให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรม ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรจะยกภาระให้แก่โรงเรียนเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ จะต้องดำเนินการทั้งใน และนอกโรงเรียน (จำเลื่อง วุฒิจันทร์, 2524, หน้า 76) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2537 อ้างใน ล้าอง สีหาพงษ์, 2539, หน้า 17) ที่ว่า ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนั้น เนื่องจากการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมไม่ได้เกิดโดยการท่องจำจากวิชาจริยธรรมโดยตรง แต่เกิดจาก การอาศัยปัญญา เข้าใจในความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ และเข้าใจตัวเองว่าสัมพันธ์กับสรรพสิ่งเหล่านั้น อย่างไร การเรียนรู้ไม่ได้เกิดจากห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการกลมกลืน การอบรม เลี้ยงดูของครอบครัว การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ตลอดจนการเรียนรู้ผ่านสื่อมวลชน และประสบการณ์ ในการทำงานในองค์กร อีกทั้งการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชากับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ควรจะแบ่ง

เวลาของการจัดการเรียนการสอน ในสัดส่วนที่เพียงพอต่อการเรียนรู้ให้เกิดปัญญา ทั้งนี้การประสานงานและผนึกกำลังระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และการพัฒนาการศึกษาของสงฆ์ ในการปลูกฝังจิตสำนึก และการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมร่วมกัน ก็จะทำให้การศึกษาของชาติและคุณภาพการศึกษาของเด็กและเยาวชนดีขึ้น ส่วนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลนั้นต้องให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ และมีส่วนร่วมตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงจุดสิ้นสุด นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องหรือบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเข้าในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนกับทุกวิชา หรือการสอดคล้องความเป็นมนุษย์ให้ผสมกลมกลืนกับเนื้อหาหรือกระบวนการเดียวกันได้อย่างแท้จริง ตลอดจนการส่งเสริมศักยภาพครูในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ให้ประสานสัมพันธ์และสอดคล้องกันได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา ทั้งในระบบ โรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ก็จะส่งผลให้คนไทยสังคมไทยมีชีวิตที่ดีขึ้นได้ (ถ้ำอาง สีหาพงษ์, 2539, หน้า 18) ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจเรียกได้ว่าเป็นสภาพแวดล้อม หรือสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทั้งสิ้น

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ทางด้านสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ว่ามีตัวแปรใดบ้างที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการมีคุณธรรมด้านต่าง ๆ ของนักเรียนในระดับประถมศึกษา และตัวแปรใดที่ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรมในแต่ละด้านสูง ซึ่งการศึกษาถึงตัวแปรเหล่านี้มีความสำคัญในการช่วยอธิบายได้ว่า การที่บุคคลมีคุณสมบัติทางคุณธรรมแตกต่างกันนั้นมีความเกี่ยวเนื่องมาจากปัจจัยใด และจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมของเยาวชนให้ดีขึ้นด้วยการจัดสร้างและพัฒนาตัวแปรต่าง ๆ ที่ค้นพบว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคุณธรรมนั้น ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวัดคุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ให้มีคุณภาพและสะดวกต่อการนำไปใช้
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน และสิ่งแวดล้อมทางสังคมแต่ละด้าน กับคุณธรรมพื้นฐานแต่ละด้านของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
3. เพื่อศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในระดับประถมศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ประโยชน์ที่ได้รับ คือ

1. ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพในการวัดคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาว่ามีคุณธรรมในแต่ละด้านสูงหรือต่ำเพียงใด
2. ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นแนวทางในการประสานความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน โรงเรียน และสังคมในการที่จะส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา
3. ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในระดับประถมศึกษาให้ดีขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ไว้ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2542 โรงเรียนในกลุ่มครุมิตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2543 และ โรงเรียนบ้านแจ่งคู่อึ่ง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2543

2. ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 สิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ประกอบด้วย

1) การอบรมเลี้ยงดู

ก. แบบประชาธิปไตย

ข. แบบเข้มงวดกวดขัน

ค. แบบปล่อยปละละเลย

ง. แบบประชาธิปไตยร่วมกับเข้มงวดกวดขัน

จ. แบบประชาธิปไตยร่วมกับปล่อยปละละเลย

ฉ. แบบเข้มงวดกวดขันร่วมกับปล่อยปละละเลย

ช. แบบร่วมกันทั้งประชาธิปไตย เข้มงวดกวดขัน และปล่อยปละละเลย

2) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

2.1.2 สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ประกอบด้วย

- 1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 3) การจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน

2.1.3 สิ่งแวดล้อมทางสังคม ประกอบด้วย

- 1) ความสัมพันธ์กับเพื่อน
- 2) การรับข่าวสารจากสื่อมวลชน

2.2 ตัวแปรตาม คือ คุณธรรมพื้นฐาน 13 ประการ ได้แก่

2.2.1 ความใฝ่รู้	2.2.2 ความขยันหมั่นเพียร
2.2.3 ความอดทน	2.2.4 ความประหยัด
2.2.5 ความซื่อสัตย์สุจริต	2.2.6 ความมีระเบียบวินัย
2.2.7 การตรงต่อเวลา	2.2.8 ความสามัคคี
2.2.9 ความเสียสละ	2.2.10 ความเมตตากรุณา
2.2.11 ความกตัญญูกตเวที	2.2.12 ความยุติธรรม
2.2.13 ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี	

นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณธรรมพื้นฐาน หมายถึง สภาพคุณงามความดีที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งถือเป็นแนวในการประพฤติปฏิบัติเป็นเวลานานจนเกิดเป็นนิสัย อันก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในเรื่อง ความใฝ่รู้ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความประหยัด ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา ความสามัคคี ความเสียสละ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี

ความใฝ่รู้ หมายถึง ความสนใจและเพียรพยายามในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์อยู่เสมอ

ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ การทำงานอย่างกระตือรือร้นตั้งใจจริงในการทำงานด้วยความอดทน มุ่งมั่นทำงานในหน้าที่ของตนให้สำเร็จโดยเร็ว

ความอดทน หมายถึง ความสามารถในการเผชิญต่อความยากลำบากในการทำงานอย่างไม่ท้อถอย มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานจนสำเร็จ รู้จักควบคุมอารมณ์ อุดหนุนต่อสิ่งชั่วร้าย ตลอดจนรู้จักการรอคอย

ความประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรตามความจำเป็นด้วยความระมัดระวัง โดยให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งรู้จักออม รู้จักการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะ

ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา ใจ ในการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมายและศีลธรรม

การตรงต่อเวลา หมายถึง การทำงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้ตรงกับเวลา หรือให้สำเร็จตามที่กำหนดไว้ ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้เรียบร้อย สำเร็จได้ผลดีและทันเวลา

ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ร่วมมือกันกระทำการงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ด้วยการให้ทางกาย วาจา ใจ กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมทั้งรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเอง

ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรัก ความสงสาร ความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นเป็นสุข พ้นจากความทุกข์ต่าง ๆ

ความกตัญญูกตเวที หมายถึง การเป็นบุคคลที่มีความสำนึกในบุญคุณ และหาทางตอบแทนเมื่อมีโอกาส ทั้งต่อบุคคล ต่อสัตว์ ต่อสถาบัน ต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติต่อผู้อื่น ด้วยการวางตัวเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ให้โอกาสทุกคนเท่าเทียมกัน และในการกระทำใด ๆ ได้ยึดกฎระเบียบที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งยอมรับผิดเมื่อเกิดความผิดพลาด

ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง การปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม เพื่อแสดงถึงความเจริญงอกงาม ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความมีศีลธรรมอันดีงามของคนไทย และการปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติของสถาบันต่าง ๆ

สิ่งแวดล้อมภายในบ้าน หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในครอบครัวที่สามารถส่งผลกระทบต่อการมีคุณธรรม ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน 2 ด้าน คือ การอบรมเลี้ยงดู และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง วิธีการอบรม การแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ปกครองที่มีต่อนักเรียน แบ่งออกเป็น 3 แบบที่สำคัญ คือ แบบประชาธิปไตย คือ ผู้ปกครองให้ความรักมีเหตุผล และให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นได้ แบบปล่อยปละละเลย คือ ผู้ปกครองไม่เอาใจใส่ในตัวเด็กไม่ว่ากรณีใด ๆ และแบบเข้มงวดกวดขัน คือ การไม่ปล่อยให้เด็กได้รับความสะดวกหรือปฏิเสธการกระทำทุกอย่างของเด็ก

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว หมายถึง ความเกี่ยวข้องผูกพันรักใคร่ปรองดองหรือขัดแย้งทางด้านอารมณ์ และสังคมระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยแสดงออกทางพฤติกรรม

สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน หมายถึง สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อคุณธรรมของนักเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน 3 ด้าน คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมแก่นักเรียน

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง การจัดกิจกรรมที่นอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนภายในห้องเรียน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมแก่นักเรียน

การจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการกล่อมเกลา ส่งเสริม และปลูกฝังการมีคุณธรรมแก่นักเรียน

สิ่งแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สิ่งแวดล้อมในสังคมของนักเรียนที่ส่งผลกระทบต่อคุณธรรม ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาสิ่งแวดล้อมทางสังคม 2 ด้าน คือ ความสัมพันธ์กับเพื่อนและการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน

ความสัมพันธ์กับเพื่อน หมายถึง ลักษณะของเพื่อนที่นักเรียนสนิทสนมด้วย และพฤติกรรมของเพื่อนในกลุ่มที่คบหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณธรรมของนักเรียน

การรับข่าวสารจากสื่อมวลชน หมายถึง พฤติกรรมในการรับข่าวสารจากสื่อมวลชนทั้งวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของนักเรียนที่สามารถส่งผลกระทบต่อคุณธรรม